

II 117559

PREPOROD

**GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH
SREDNJEŠKOLSKIH ORGANIZACIJA**

GOD. II.

1919/20.

BR. 1 i 2.

Sadržaj 1. i 2. broja:

I. Članci i rasprave.

Uredništvo: Početkom drugog godišta.

Gustav Omahen, Ljubljana: V novo dobo.

Janže Novak, Ljubljana: Dodatek k poročilu tov. Omahna.

Dr. Ivan Lah, Maribor: Poslanica.

II. Beletristika.

Pavle Karlin: Pisma od daleč.

Deteljice.

Pesem.

Silvester Škert: Odlomki.

O umetnosti.

Besede bolnega begunca.

Dušan M. Jevtič: Žudnja.

Silvester Škert: Misel o pesmi.

III. Književnost i umetnost.

Medju najmlajdim u našoj književnosti i umetnosti. *Ilija A. Pržič*.

IV. Djački vesnik.

„Djački Ferijalni Savez“.

Tržaško dijaštvo med okupacijo. S. Š.

V. Vesnik organizacije.

Resolucije, sprejete na shodu delegatov v Celju.

Poročilo I. shoda delegatov jugoslovenskega srednješolskega svobodomiselnega dijaštva v Celju. Z. K.

VI. Poruke uredništva.

VII. Poruke uprave.

Pst. F. 1

PREPOROD

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH
SREDNJEŠKOLSKIH ORGANIZACIJA.

Izlazi svakog 15-og u mesecu (oktobar-julij), a stoji na deset meseci K 20.—, za člane S. J. S. O. K 15.—. Pretplata se šalje na naslov: Tiskovna zadruga, Ljubljana, Šodna ulica 6. Pojedini broj stoji K 2-50, za članove K 2.—.

Rukopisi, pisma i sve što se tiče uredništva se šalje na: Uredništvo „Preporoda“, Ljubljana, Mestni dom. Rukopisi se ne vraćaju.

Odgovorni urednik: Gustav Omahen. Izdavač i vlasnik: Konsorcij „Preporoda“. Tisak Delniške tiskarne, d. d. v Ljubljani.

ČLANCI I RASPRAVE

POČETKOM DRUGOG GODIŠTA.

Pre nego započnemo da se bavimo programom, koji sebi postavlja naša revija kao glasilo „Saveza Jugoslovenskih Srednješkolskih Organizacija“, moramo da upoznamo one okolnosti, koje nas vode ovome programu.

Zadaća je omladine svakog naroda upoznati se pre svega sa ciljevima narodnog razvitka, te svestrano delovati na njihovoj realizaciji

Ovoj opštoj zadaći sledi zadaća naše jugoslovenske omladine. Pre svega je njezina dužnost, da se udruži u jaku i u sve tačnije provedenu organizaciju.

Ovoj pak organizaciji mora odgovarati revija, idejna veza među pojedinim mesnim organizacijama, celoj omladini ogledalo te kaži put u budućnost.

U smislu ove zadaće mora da bude sastavljen program, koji sledi naša revija od onog trenutka, kad zapusti dosadnji program „Jugoslovenske Dijaške Zveze“.

Stojeći na jugoslovenskom stajalištu javljaće „Preporod“ sve važnije pojave u unutrašnjosti države te postavljati ih u tok svetskih događaja. Pre svega će se isti posvetiti kulturnim problemima, između kojih će svakako davati prednost pitanju naše nacionalne kulture. Upoznaće nas

takoder s inozemskom, a svakako u prvom pogledu sa ostalom slovenskom kulturom. Uz nju će nam pripomoći pomagati ispunjavanje naše vlastite, svakako našoj duši primerne kulture. Neumoljivo će pak raskrivati i obelodanjivati sve ono, što je kod nas tuđega i što sprečava slobodan razvoj naše nacionalne kulture.

Radiće na tome, da nestane kod nas dosada još udomaćene predrasude, nastale usled mnogobrojnih, istom ropstvom odstranjenih i razvoju škodljivih međa. Upoznaće nas sa prilikama u svim delovima naše domovine i stvoriti prvi uvet ujedinjenju — međusobno poznavanje i razumevanje.

Nadalje će se „Preporod“ baviti s ekonomskim pitanjima, koja zahtevaju od nas najveću pozornost. Uvideli smo naime, da su se dačke generacije pre nas bavile premalo tim pitanjima. Kobre posledice toga nezanimanja opažamo, te još bolje nego ikada opažamo danas na našem narodnom telu. „Preporod“ će posvećivati svoje članke pitanju naše ekonomske budućnosti te upozoravati na taj način drugove kao i javnost na trenutne zahteve časa na gospodarskom polju. Konačno će revija, odgovarajući svome širem naslovu, posvećivati mnogo pozornosti dačkim prilikama uopšte, osobito pak prilikama u našem savezu te pokazivati daštvo nove smerove.

Revija ne će odgovarati na neutemeljene napadaje, jer nas iskustvo uči, da najstvarnije polemike postaju kod nas sa vremenom malenkosne, plitke te osobne. Krive će pak podatke o našem pokretu popravljati, da tim putem odvrati svaku sumnju, koja bi mogla da nastane usled otklancjanja polemike.

Ako će dakle revija vršiti svoju postavljenu si zadaću kao glasilo slobodne jugoslovenske omladine, koja je našla svoj put preko preživelog verskog fanatizma, koja je sačuvala slobodu vesti te uverenja, te si usekla put u modernom, našim prilikama odgovarajućem nacionalizmu, za stalno će u punoj meri udovoljavati svojoj potrebi i svojoj uzvišenoj svrsi.

UREDNIŠTVO.

GUSTAV OMAHEN, LJUBLJANA:

V NOVO DOBO.*

Dobo krvavih grozot, kjer se je zagrizel človek v človeka, smo preživeli. Utrujeno človeštvo še čuti njen globok utrip, še čuti njeno destruktivno delo, ki je v neizprosni krutosti razdiralo vse kulturne pridobitve zadnjih decenijev, ki je sprožila svet na svet in izpodbila jez staremu miselnemu redu, da se v divjem kaosu bori z novimi nazori v veletoku človeškega razvoja, za rojstvo novega človeka. Narod se je otrešel objema drugega naroda, narod hoče postati človek in vreden član človeške družbe. V veliki pridobitvi svoje svobode še drhti pod posledicami krvave borbe, ki so vzbudile njegov pretirani lastni jaz, da je stisnil ideal v najmanjše in razbil njegovo kulturo v drobce, da iščejo poti, da se približajo široki svetovni kulturni enoti in si omogočijo v njej svoje eksistenčno pravo.

Omladina brez ideala ni to, kar ji daje ime, ker ostane neizpolnjena zahteva naravne potrebe, ki tam, kjer je ni, kliče toliko časa, dokler je ne prikliče. Rojstvo našega naroda, kjer so se strnili njegovi deli v eno telo, ki je v svobodi vstalo k samoniklemu življenju in mu dalo možnost, da vstopi v družbo drugih narodov, je pustilo tudi v srcu omladine globoko čustvo ter spoznanje vrednosti svobode in novih dolžnosti napram jugoslovenskemu narodu. Svoboda je oddala njegovo bodočnost v njegove lastne roke. Svojo zgodovino si piše od sedaj naprej sam. Z ozirom na te zgodovinske dogodke, ki so mahoma oddelili preteklost od sedanjosti, je začutila srednješolska omladina potrebo udejstvovanja in zavest, da ji skupnost naroda nalaga težje delo kot prejšnjim generacijam, ker bo dragoceno pridobitev svobode dobila ona kot dedščino.

Odrpte brazde, ki jih je zgodovina pustila na našem narodnem telesu kot vidne znake naše trpke preteklosti, ne zevajo samo na zunaj, temveč tudi v nas samih. Avstrijski duh, ki nas je razdelil v tri in s trdo mejo oddelil enega od drugega, nas je v medsebojnem izigravanju odtujil, nas obdal z nezaupanjem in nas potisnil v položaj, da smo se zagrizli

* Članek „V novo dobo“ je ekscerpt referata, ki ga je avtor prečital na shodu delegatov v Celju. Sledeča dva referata pa sta tiskana v prav tisti obliki, kakor sta bila govorjena na shodu.

v same sebe in se zatopili v lokalnem patriotizmu. Tuja mentaliteta, ki je v ledenem objemu degradirala naše duše v suženjske, mora narediti prostor svobodni jugoslovenski. Živa iskrenost mora ogreti naše vrste, ako hočemo, da bo bodočnost naša. Življenjska sila misli ujedinjenja Jugoslovenov, ki je vkljub ognjeni preizkušnji svetovne vojne ohranila svojo moč ter na zunaj izvojevala prvo zmago političnega ujedinjenja, je na pohodu, da tudi v naših srcih izvede skupnost misli in kulture ter nas povede iz življenja narodičev v krog narodov.

Vrzeli, ki smo jih iz preteklosti podedovali v sedajnost in ki so zaradi različnih življenjskih in kulturnih prilik dobile svoje posebno lokalno lice, bomo morali z intenzivnim delom premostiti. Miselno ujedinjenje moramo šele ustvariti. V nit moramo zvezati vse, kar nas druži in na najmanjše zmanjšati, kar nas loči, da ustvarimo vse pogoje za neskajen pogled od Soče do Vardarja in za potrebe naroda, ki živi na tem teritoriju. Ako hočemo dati svojemu delu trajno vrednost in ga narediti dostopnega vsem, moramo delati na podlagi danih razmer, nikakor pa ne onih, ki bodo nastale v času, ko bo naš cilj dejstvo. Misel ujedinjenja in bodočega življenja mora biti močnejša od zgodovine, ki je iz enega naredila tri. Eno smo bili in eno moramo postati! To voljo moramo prenesti v vse dele naše domovine, s to voljo moramo preporoditi vsakega pojedinca, da ga rešimo zgodovinskih predsodkov in povedemo v samostojno življenje bodočnosti.

Cilj sedanjih srednješolcev je, doseči popolno ujedinjenje vseh Jugoslovenov v kulturno in politično istoimensko enoto, da bo kot taka stopila med narodi in njih kulturami enotno. V tem ujedinjevalnem delu bo koralna srednješolska omladina, neglede na kakršnekoli nasprotne pojave v naši javnosti, neizprosno svojo pot naprej, da dogradi započeto delo svojih prednikov in konča ujedinjenje v samobitnem jugoslovenskem človeku, Jugoslovenu v Jugoslaviji.

Ta preporod srednješolca na zunaj in njegov cilj mu nalagata nov in bogat program dela na znotraj. Po novih potih mora usmeriti srednješolec svoje delo, ko si šele ustvarja svoje nazore in vzgaja v celoto, da bo postala v družbi, kjer bo kasneje dobila mesto, produktivna, ne mrtva in da bo zadostila potrebam časa in naroda. Vstop v lastno državnost, pojem,

ki nam je bil dosedaj tuj in ki smo ga smatrali za sovražnika našega narodnega obstoja, nam je osigural obstoj našega nacionalnega biti in nam dal možnost, da energije, ki so jih naši predniki uporabljali za obrambno delo, nemoteno uporabimo za okrepitev in zgradbo notranjega življenja nas samih. Da bomo morali začeti pri lastnem življenju s polnimi silami, nam kliče vrzel, ki je šele sedaj zazijala med nami in drugimi narodi visoke kulture in moderne državnosti. Spraviti smeri, ki vladajo svet, z našimi jugoslovenskimi v sklad, je velika naloga našega notranjega dela.

Srednješolec ima danes neizčrpljiv program izobrazbe, koje vsestranost mora iz vseh danih predstav doseči. On se mora izobraževati, mora ustvarjati, ker gleda bodočnost nanj kot na svoj temelj. Ustvarja pa lahko pozitivno edinole z delom. Srednješolska omladina, ki se zaveda svoje bodoče odgovornosti nasproti jugoslovenskemu narodu, si je svoj cilj zastavila daleč naprej. Okolnosti in razmere ji bodo le spremljevalci na poti, nikakor pa ne uničevalci, ker je in bo delo ostalo isto. Naše organizacije do danes so se ravnale po okolnostih in razmerah, ker niso imele državne misli in so kot take morale postati lokalne in časovne. Močnejša kot ta neprerojeni podedovani greh je državna misel, ki jo moramo pri nas šele oživeti in ki bo živela toliko časa, dokler bo narod ohranil svojo državno svobodo. Zatorej se moramo izogniti vsem onim činjenicam, ki bi nas zanesle iz začrtane poti v nejasnost in nepotrebno izgubo energij. Vsaka politika in dogma, kot smernica naše organizacije je torej prva, ki jo mora srednješolec z ozirom na svoj cilj odkloniti. Naša vodilna misel v tem vprašanju naj bo, priznamo vsakomur vso svobodo misli, poznamo pa za vse le eno dolžnost napram skupnosti, delo zanjo. Delo edino daje pravico zahteve in stvori pojedinca v produktivno silo ter mu vzame možnost uvrstitve v skupino mrtvih števil.

Svoboda nam je odprla pogled v Evropo in v svet. Prost nam je vpogled v kulture, o katerih smo prej le slišali, in dana nam je možnost, da primerjamo to, kar imajo drugi, s tem, kar imamo mi. Zgodovina nam je prepustila neslavno dedščino, ki z ozirom na druge narode odkrije ves naš primanjkljaj vse prej ko pohvalno. Z vztrajnim delom moramo skušati premostiti ta velikanski razloček, ga izenačiti in z vsemi svojimi svežimi

silami skušati doseči ono stopnjo, ki jim daje značaj velikih kulturnih narodov, da bomo v njih družbi ne manj, temveč istovredni.

V novem življenju je v dosego stavljenega si cilja potrebno, da opustimo vse ono, kar je pri nas slabega in kar je svoječasnno omladino oviralo v njenem razvoju in uničevalo njene energije v škodo skupnosti in napredka, samo da je bilo zadoščeno prestižu oseb. Združimo v delu, ki vodi k razvoju kulturno in etično visoko stoječega človeka, vse one moči, ki imajo voljo in pogum zato.

Dijaštvo si mora omogočiti neoviran duševni razvoj, ki ga bo tem bržeje dvigal kvišku, čim bolj se otrese enostranosti zunanjih vplivov, ki mu skale objektivnost za priznanje resnice in mu ovirajo približevanje cilju samemu, svoji lastni individualnosti. Izobraziti in vzgojiti se tako, da mu bo omogočeno, ustvariti si na podlagi neoviranega, svobodnega razmišljanja, širok svetovni in življenski nazor ter klén značaj, s katerim bo dal v poznejši moški dobi poudarka v javnosti in politiki bodočega, kulturno ujedinjenega naroda in njegove države Jugoslavije.

RALPH WALDO TRINE:
AFORIZEM.

Zapravljati svoj čas s praznim, brezplodnim tarnanjem in kesanjem o preteklosti je enako nespametno, kakor biti v strahu in skrbi zaradi bodočnosti.

JANŽE NOVAK, LJUBLJANA:

DODATEK K POROČILU TOV. OMAHNA.

Izpopolniti imam v nekaterih važnih točkah poročilo tovariša predgovornika. Ker sva skupaj na podlagi vsega materijala sestavila resolucije, jih preberem na koncu svojega dodatka. Skupščina pa ima nalogo, da jih pred jutrišnjim glasovanjem stvarno predebatira in izpopolni.

I. Istina.

Ena glavnih nalog našega shoda je, da se izrečemo kot svestna skupina enotno o istini: o znanstvu in veri. Naše stališče napram obema

smo skušali označiti pred shodom deloma s „svobodomiselnostjo“, deloma z „naprednostjo“. Od obeh oznak pa smo odstopili, ker jima tradicija daje pojmovni obseg, ki ne odgovarja našemu istinitemu naziranju. Prvi razlog za to, da smo ju opustili je ta, da odločno odklanjamo strankarski značaj, ki bi ga oni naši organizaciji nehote vtisnili. Samoobsebi se pa razume, da bo ta organizacija že samo zaradi svojega obstoja nehote ojačila tudi odgovarjajočo smer v modernem kulturnem boju. Mi hočemo stvoriti kulturno organizacijo določene kvalitete z namenom, skrbeti za vsakega člana, da bo res dosegel dotično kvaliteto. Naše veselje je, jadрати z veletokom sodobnih znanosti. Skupne knjižnice nam bodo nudile znanstveno literaturo, ki nas pouči o dejanskem stanju stvari in nas nauči kritičnega mišljenja. Na podlagi te šole se bomo pri reševanju vsakega vprašanja postavljali na stališče znanstvenega kriticizma. O pomembnosti in dalekosežnosti tega načela je obširnejše govoril tovariš predgovornik. V naslednjem referatu pa se bo bavil gosp. dr. Ivan Lah z istino v obliki vere. Samo versko čustvovanje more dati vrednost temu, kar smo z intelektom spoznali. Zato tega čustvovanja nikdo ne more pogrešati; nikdo, ki hoče ostati človek, ne sme zanemariti te strani svoje duševnosti. Od tistih, ki ponujajo iz egoističnih razlogov versko čustvovanje edinole v obliki določenega veroizpovedanja, se ne smemo dati potisniti z negacijo dotične oblike obenem tudi v negacije vsake vsebine.

II. Lepota.

K obema referatoma je pa treba pripomniti, da ni vsakdo tako srečen, da bi si pridobil intelektualno, čustveno-znanstveno in versko pozitiven svetovni in življenski nazor. Z najrazličnejšimi vzkliki nevolje opusti to stremljenje nekateri prej, drugi pozneje in se izroči vetrovom, naj ga neso kamorkoli: epikurejstvu, hedonizmu, materijalizmu, torej vrednotam, ki ve o njih, da so relativne. Niti en član naših organizacij ne sme postati žrtev tega površnega razvoja. Od začetka je treba paziti tudi na nasprotno, da namreč nikdo povsem ne zablodi, bodisi intelektualno, bodisi čustveno, v transcendentalno filozofiranje, oziroma misticizem in pietizem. Predvsem je treba odpirati članom oči za absolutno vrednoto v realnem svetu — za lepoto. Kdor zna doživljati estetična čustva, kdor pojmuje

posamezne veje umetnosti in zna občudovati naravo, bo pač znal dati svetu ceno in življenju smisel, ki odgovarja celemu človeku. Potrebovali bomo temeljitih predavanj o vzgoji v to smer.*

III. Plemenitost.

Doživljanje lepote nas vrhu vsega rečenega še poplemenituje. Človeka brez srca na pravem mestu, brez smisla za dobroto, pravičnost in dolžnost ne moremo imenovati človeka. — O odnošaju med intelektom in kulturo srca pravi Rathenau: „Tudi znanstvo začenja spoznavati, da najpopolnejša tkanina njegova ne more biti volji nič drugega, kot je popotniku izboren zemljevid: tukaj se vzdiga gorovje, tam je reka, mesto, morje; če se obrnem na desno, pridem semkaj, na levo tjakaj; to je krajša pot, tam je bolj ravna; tukaj obilnost, tam gorski zrak; tukaj ledina, tam civilizacija. Toda, katera steza mi je zaukazana, kam me vleče srce, kam dolžnost, tega mi zemljevid ne more povedati. Znanstvo meri in tehta, opisuje in razlaga, toda ne ocenjuje ali pa ocenjuje samo ob merilu konvencionalnih postav. Brez ocenjevanja in izbiranja pa ni cilja, in ker vse pametno ravnanje stremi po tem ali onem cilju in polu, sledi iz tega, da o vsem človeškem dogajanju odločuje — srce“.** Ljubezen in sočustvovanje pa sta ona činitelja, ki odločata o kakovosti srca. Iz njiju črpa humanitarnost in filantropija, ki sta rodila današnji socialni problem. Prvotni socialisti so bili čisti altruisti. Odkar pa se je proletarijat, ki mu je bil ta altruizem v korist, začel potegovati za iste cilje, kakor za svojo „staro pravdo“, tedaj je med altruističnimi socialisti, ki so ravnali iz idejnih in iz kulturnih razlogov, in med proletarci, ki so socialistični vsled lastnih ekonomskih interesov, zazijalo nesoglasje. Eden glavnih vzrokov je nedoslednost prvih, ki novega odločnejšega in doslednejšega borca za iste cilje niso spoznali kot zaveznika. Ta pogrška pa ne sme cepiti sil, ki v Jugoslaviji streme za preosnovno družabnega reda. Število organiziranih proletarcev, ki svestno zasledujejo ta cilj, je danes v naši državi manjše od števila svestnih intelektualcev, ki so obenem z Jugoslavijo hoteli tudi socialnopravično državo. Sodeč po koncentraciji kapitala opa-

* Opozarjam na tozadevna poglavja Ozvaldovih „Smernic“.

** Dr. K. Ozvald: Smernice novega življenja.

žamo, da se razvija naša država v izrazito kapitalistično institucijo. Koncentrirani velekapital pomnoži proletarijat. V kratkem bomo prišli v dobo najostrejšega boja teh dveh razredov, če ne poseže vmes sila, ki postavi takoj celo gospodarsko in družabno življenje na pravičnejše temelje. Za vzpostavitev teh temeljev pa so pozvane politične stranke. Ako pa opazujemo naše stranke in potek zasedanj začasnega narodnega predstavništva in vse to primerjamo z razpoloženjem široke javnosti, ne moremo presoditi, kaj nam prinese najbližja bodočnost. Bo-li zakonodaja rešila te probleme v duhu časa ali v smislu kapitalizma?

Ker ne stvarjamo politične organizacije, nimamo razpravljati o načinu, kako vplivati v korist te ali one struje. Stvarjamo kulturno organizacijo; zato se moramo baviti z najbolj perečim problemom kulturnega razvoja, s socialnim problemom. Slepec lahko vidi, da je naš narod zahtevajoče postavil na dnevni red agrarno reformo in socializacijo velepodjetij. Kapitalisti skušajo z vsemi sredstvi preprečiti skorajšnjo rešitev teh vprašanj. Zato skrbe predvsem za primerno razpoloženje med inteligenco in njenim naraščanjem. Kot glavnega sredstva se poslužujejo denarne korupcije in enostranske vzgoje. Ker je dandanašnja šola sredstvo v rokah kapitalistov, je naloga naše organizacije, da dela za izenačenje te enostranosti. Intelektualci so v prvi vrsti nositelji kulture, zato bi morali biti v zdravih razmerah tudi nositelji največjega kulturnega pokreta. Ker pri nas danes ni tako, moramo skušati, da se razmere čimprej izpremene, kajti od tega odvisi, kako se odigra preobrat pri nas; ali v prid naše kulture ali na njenih razvalinah. Če bomo intelektualci na svojem mestu, potem bodo gibalo preobrata idejni, kulturni in moralni motivi. Nove pridobitve najdejo v intelektualnih revolucionarjih jake, svestne in zmožne nositelje, kar bo izključilo vsako reakcijo. Intelektualci pa, ki bi bili orodje kapitalizma, bi bili deležni usode kapitalistov. S temi intelektualci, ki bi jih obenem s kapitalisti uničila od egoističnih motivov razgibana masa, bi bila skupaj pokopana naša kultura.

Kvaliteto naše organizacije bosta torej karakterizirala smer naših študij in sredstva našega vzgojevanja, kajti v tem, da se otresemo omenjene enostranosti, se približujemo v gotovi meri proletarijatu. Vsak

član bo torej vstopil v organizacijo z namenom, da se o preosnovi pouči, ne pa, da se za določen njen način bori.

Mogoče se bo komu zdelo, da se nismo dovolj jasno izrekli o našem stališču napram socialni demokraciji, ki stoji na stališču internacionale, misleč, da je radi tega z nami v absolutnem nasprotju. Kdor izključuje važnost etnografskih enot, negira potrebo narodne države in sovraži samobitnost nacionalnih kultur, je seveda z nami v nasprotju. Mislim, da je preišljenih pristašev take zablode malo. Resen človek si ne more utajiti, da obstoja človeštvo iz narodov, a narodi iz družin, in da se odigrava socialno in kulturno življenje človeštva v okviru teh stanic. Mednarodni vpliv velikih idej in pokretov ter solidarnost v boju za dotične cilje je prirodni fakt. Ta fakt je temelj organizirane internacionale. Internacionala proletariata je organizacija v svrhu solidarnosti v boju za cilje socializma. Tako razumevanje internacionale ni v nikakem nasprotju z našim nacionalizmom.

IV. Nacionalizem.

Namesto ideala enotne človeške družbe, ki je vsakomur drag in mil, vidimo na zemlji narode z najrazličnejšimi značaji in v najrazličnejših štadijih razvoja. Čelo med nami Jugosloveni zijajo kakor nepremostljivi prepadi razlike slične vrsté. Mi smo trdno odločeni, s pozitivnim delom zasuti te prepade in stvoriti esencijelno jugoslovensko enoto, ki jo za uveljavljanje v tekmovanju za napredek človeštva neobhodno potrebujemo. Volja in delo za čim popolnejše kulturno in duševno ujedinjenje je vsebina našega nacionalizma. Ujedinjenje Jugoslovenov tvori korak naprej na poti k ujedinjenju človeštva. Moj predgovornik vam je obširno očrtal naloge naših organizacij v tem pravcu. Kdor je član naših organizacij, ta mora biti dovršen Jugosloven. V začetku bo naše delo posvečeno v prvi vrsti temu cilju. Čim bolj ga bomo pa dosegali, tem bolj bo stopal v ozadje, izpodrivale ga bodo ostale točke programa.

Po krivdi italijanskega imperijalizma je ostala živa srčika našega prejšnjega nacionalizma — iredentizem. Obžalujemo naš narod, obžalujemo človeštvo, ker se bo zaradi italijanske nasilnosti trošilo toliko sil za stvar, ki leži izven naših kulturnih smernic, ki je pa ne moremo prezreti. S Kajnovim znamenjem na čelu nočemo začeti novega življenja. Ne

moremo ubiti svojega ponosa ter zamazati svoje časti, ki smo ju komaj rešili iz stoletnega zlostavljanja!

V. Z n a č a j.

Poleg resnicoljubnosti in plemenitosti so delavnost, volja in odločnost lastnosti, ki jih mora napredkaželjan narod posedati v masah, če hoče uspevati. Sredstva za negovanje teh čednosti so: šport, potovanja, predvsem pa prostovoljna disciplina pri „Sokolu“. Brat Smertnik vam spregovori strokovnjaško besedo o pomenu in važnosti sokolstva in njega razmerju k dijaštvu.

* * *

H koncu svojega koreferata hočem skupščino opozoriti na narodno napako, ki grozi uničiti vsak napredek našega naroda. Mi odrekamo iz zavisti in napačne ambicije bližnjemu sposobnosti in zasluge za skupnost. Trgamo bratu delo iz rok in ga damo šušmarju ter prenašamo raje škodo kot veličino brata. S tem strupom ven iz naših organizacij! Spoznavajte se ter cenite vrednost drug drugega. Vsak ni za vse, a za nekaj je vsak boljši od tebe. Bodi pošten in ne zavzemi mesta, ki bi ga izpolnil drug bolje od tebe!

DR. IVAN LAH, MARIBOR:

POSLANICA JUGOSLOVENSKEMU DIJAŠTVU, ZBRANEMU NA SESTANKU V CELJU, DNE 31. AVGUSTA, 1. IN 2. SEPTEMBRA 1919.

Moji mladi prijatelji!

Želeli ste, da bi vam na vašem sestanku govoril o svobodi misli. Ako sem vas prav razumel, ste hoteli, da bi vam povedal, kaj je to „svoboda misli“ in kako naj se ta svoboda izraža. Dobro je pred vsem, da niste dali tej točki naslova: „Svobodna misel“, ker bi bili s tem pri nekaterih ljudeh vzbudili stare predsodke in nezaupanje. „Svobodna misel“ je bila pred vojno obširna organizacija, ki je družila v sebi svobodomiselnih ljudi v boju proti reakcionarstvu in zastarelim nazorom. V Avstriji so smatrali to organizacijo za tako nevarno državi, da so jo začeli preganjati

in so n. pr. češko organizacijo razpustili in imetje konfiscirali. Tej organizaciji se je bila svoj čas pridružila tudi slovenska sekcija, ki je poskušala iz slovanskega kulturnega središča posvetiti v naše temne domače razmere predvojne dobe. „Svobodna misel“ v bistvu ni bila nič drugega, kakor boj za svobodo vesti in prepričanja — torej za svobodo misli. Toda predvojne razmere so minile, vojna je odnesla mnogo stebrov in ostankov starega mračnjaštva in nazadnjaštva in tako se zdi, da „Svobodne misli“ ne bo več treba. Zato ste morda hoteli govoriti samo o „svobodi misli“. Toda tudi o „svobodi misli“ bi pravzaprav ne bilo treba govoriti, kajti — misel je vedno svobodna. Celo v času največjega pritiska in vohunstva smo mogli misliti svobodno, t. j. mislili smo, kar smo hoteli in želeli, mislili smo in želeli smo, da bi Avstrija propadla — in nihče nam ni mogel do živega, dokler smo samo mislili, kajti po nikakem državnem zakonu se ni moglo kaznovati to, kar si kdo misli. Nekaj drugega pa je, ako misel izrazimo, ali ako jo skušamo uresničiti. Pod naslovom o „svobodi misli“ bi se dalo torej govoriti samo o tem, ali je naša misel res svobodna, torej: ali je naša misel samo posledica fizioloških funkcij naših možganov, ali je to ona „nebeška hčerka“, ki jo sprejemamo iz višjega sveta. Toda s tem bi prišli na polje naravoslovja in najbrže ne bi mogli tega vprašanja v enem samem predavanju odločiti. Zato mislim, da vaše vprašanje ni stavljeno v tem smislu, ampak da ste hoteli odgovor na to: kako naj se v naši novi družbi uredi vprašanje vesti in osebne prepričanja, oziroma kako naj se zjamči svoboda, da more vsak javno izražati svoje misli in nazore. Toda to vprašanje bi nam vzbudilo takoj drugo vprašanje: Ali še nimamo take svobode? Po vsem tem, kar je človeštvo prestalo v petih letih vojne, bi bilo pričakovati, da si je priborilo to pravico. Gotovo, da si jo je priborilo — toda tako so mislili mladi ljudje tudi po petindvajsetih letih Napoleonskih vojn. Tudi takrat je mladina hitela v osvobodilni boj in boj Prusije v tedanji dobi je bil zelo podoben borbi Srbije v svetovni vojni. Tudi Prusija je bila takrat glavni upornik proti premoči velikega francoskega cesarja in je plačala svoj upor s popolnim porazom pri Jeni: ležala je nekaj let docela strta na tleh, dokler ni prišlo osvobodilno leto 1813. Takrat se je nemška mladina navdušeno

borila za svobodo domovine — saj se spominjate na Theodorja Körnerja in druge — ko pa je prišla zmaga pri Lipskem in pohod na Pariz — je sledil dunajski kongres in po njem je zavladata reakcija takozvane Svete alijance, ki jo je vodil Metternich potem do l. 1848. Zmagovite države so podpisale dogovor, da bodo z združenimi silami zatirale vsako svobodomiselnost. Reakcija je bila na pohodu: kaj je sledilo iz tega, je vam znano: začele so se organizirati skrivne družbe: karbonarji v Italiji, revolucionarji na Poljskem, dekabristi na Ruskem. Nemška mladina pa je takrat ustvarila zvezo med seboj. Ko se je l. 1817. praznovala na Wartburgu tristoletnica nemške reformacije, se je tam sešla nemška mladina in si je zaprisegla, da bo čuvala nad svobodo svojega naroda. To je bil začetek takozvanega burševstva. Burševstvo v začetku torej ni bilo to, kar smo videli v njem zadnje čase. Mlada pruska država je takrat stopila v zvezo z reakcionarnimi državami in mladina, ki je to državo s svojo krvjo osvobodila, je hotela varovati — svobodo misli in prepričanja. Navdušenje je bilo velikansko. Znano vam je, da je nemški dijak Sand umoril ob tej priliki nemškega pisatelja popularnih iger Kotzebua, ker so ga sumili, da je špijon v ruski službi. In vendar brez Rusije ne bi bilo pruske svobode. Toda Rusija je bila po njih mnenju središče reakcionarstva in zato je mladina s činom pokazala svojo nevoljo nad tem, da se je hotela omejevati — svoboda misli. Na Wartburgu je nemška mladina proklamirala svoj veliki nacionalni, vsenemški program, zedinjena Nemčija je bil njih ideal. Znano vam je, da je ta praznik nemške mladine videl tudi mlad slovaški študent, ki je takrat študiral v Jeni in da je v romantičnem navdušenju svoje dobe zagledal tudi za svoj narod veliki ideal skupnosti — Slavijo. To je bil pesnik „Slave hčere“, Jan Kollár, začetnik skupne slovanske misli in vzajemnosti. Toda slovanska mladina takrat še ni imela svojih šol in univerz, zato ni mogla slaviti svojih slavnosti. Treba je bilo sto let, da smo prišli mi — na isto mesto. Nemško burševstvo je nekaj časa pač izpolnjevalo svojo nalogo, ki jo je sprejelo na wartburški slavnosti — potem pa je postalo samo še središče domišljavosti, napuha in pijanstva. Za narod ni imelo nobenega pomena več — izgubilo se je v praznih formalnostih in zunanjem nastopu. Pri tem burševstvu je rastla tudi naša slovenska generacija prejšnjih

let in je stala deloma pod njegovim vplivom. Od l. 1848. so začela nastopati po nemških vseučiliških mestih slovenska akademična društva, ki so zbirala v sebi mladino na podlagi narodnega programa. Iz nemške sosesčine so prišle v slovensko družbo tudi nekatere nemške navade. Zdrave slovenske mladine tudi te razvade niso mogle uničiti. Po naših akademičnih društvih se je od časa do časa z večjo silo pojavljal jugoslovanski duh. Koncem stoletja je nastalo močno gibanje v Zagrebu, kjer je mladi Milan Marjanović izdajal svojo „Novo nado“. Odmev tega gibanja se je čutil tudi med našim dijaštvom. Okoli l. 1900. se je začelo takozvano radikalno gibanje, ki je imelo namen vzgajati mladino za prosvetno delo v domovini. Ta narodna radikalna struja je bila precej močna; nekaj letnikov „Omladine“, dijaški shodi v Trstu, Celju in Ljubljani in razne prireditve so pričale o delavnosti te generacije. Toda narodni radikalni program je bil preslab, da bi bil dvignil mladino preko vsakdanjih domačih razmer: zato se je ta generacija izčrpala v samem kriticismu. Ko se je bližal njen konec — je že začel izhajati v Ljubljani srednješolski list Preporod — velika misel je prevzela vso mladino in tik pred vojno so se slovenska akademična društva združevala v skupno društvo „Jugoslavijo“.

Rekli boste, da ne govorim o „svobodi misli“, ampak o zgodovini dijaštva. Ko bi bilo po mojem, se mi zdi važnejše za vas govoriti o tem, nego o onem. Hotel sem vam na kratko podati ta razvoj, da boste videli, kje se nahajate. Vi ste dediči generacije, ki je šla pred vami. Vprašanje je, kako boste upravljali dedščino, ki ste jo sprejeli.

Ako sem primerjal položaj Prusije v Napoleonskih vojnah s položajem Srbije v svetovni vojni — mogel bi vas primerjati z ono mlado nemško generacijo, ki se je po osvobodilnih vojnah zbrala na Wartburgu, da ustvari zvezo mladine v borbi za svobodo.

Pariška konferenca sicer še ni končana, vendar pravijo, da ne bo mnogo boljša od dunajskega kongresa. Metternich je sicer mrtev, vendar vam ni neznan, da se tu in tam pojavljajo znaki reakcionarstva. Svete alijance sicer ne bo, pač pa se pripravlja „zveza narodov“. Kaj bo torej dolžnost mladine v teh časih? Braniti svobodo, ali „svobodo misli“? Gotovo. To pa bi se lahko tudi napačno razlagalo, kajti n. pr. boljševiške

ideje so tudi svobodne in bi jih mogel torej vsak svobodno razširjati. Mi pa vemo, da taka „svoboda misli“ vodi v razdor in propad — torej to ne more biti prava svoboda. Istotako zahtevajo zastopniki starih dogem zase svobodo in pravijo, da je to edino prava svoboda, ako oni uveljavljajo svoj pritisk. Kje je torej prava pot? Kje je pot med dogmo in anarhijo, med starim redom in boljševištvom? Vi vsi, se mi zdi, hočete biti mladi bojevniki novega zdravega napredka, zato vas ne morejo vabiti niti zastarele dogme, ki so prej zadržavale naš nacionalni in kulturni razvoj, niti one nove ideje, ki so v par letih zrušile veliko rusko državo na tla. Prvo pomeni nazadnjaštvo, ki je malo častno, posebno za mladino, drugo pa pomeni skok v razvoju, ki stane navadno mnogo žrtev in prinese malo koristi.

Tako vidimo, da je tudi „svoboda misli“ podrejena onim *višjim ciljem*, ki vodijo skozi življenje človeka, narod, družbo. Pa boste rekli: potem-takem svobode sploh ni, ker svoboda ne more biti podrejena. To je res: toda taka absolutna svoboda bi bila mogoča samo, ako bi bil na svetu en sam človek: ker pa živimo v družbi, je *svoboda mogoča samo v redu*, ki ga predpisujejo časni in večni *zakoni*, določujoči nam *naše pravice in dolžnosti*. In vi vsi, ki ste izšli iz časa nereda, brezzakonitosti, krivic in nasilja svetovne vojne, ko si je hotela premoč enega priboriti oblast nad drugim, boste spoznali, da je bodočnost kulturnega človeštva mogoča samo v taki svobodi. Ako govorimo o „svobodi misli“, trčimo navadno najprej ob takozvano versko polje. To je že star prepir, ki ga rešujejo stoletja in se ne da rešiti na enem shodu. Zeleti bi bilo, da bi ga v teh resnih časih molče obšli, ko bi ne bilo toliko vzrokov, da govorimo tudi o tem. Naš narod ima lep pregovor, ki dokazuje njegovo versko strpnost. „Brat je mio, koje vjere bio“. V tem pregovoru se vidi, da je našemu narodu človek več od vernika, da ne vprašujemo po veri, ampak po dejanjih. Posebno v onih naših krajih, kjer je zgodovina ustvarila veliko mešanico raznih veroizpovedanj, je ta pregovor zlato pravilo, ker stavi narodnost in bratstvo nad versko razliko. Treba je torej, da to pravilo uveljavimo povsod in „svoboda misli“ bo v tem oziru zajamčena. Toda mi dobro vemo, da hočejo nekateri ljudje v imenu „vere“ imeti prednost pred drugimi in da izrabljajo to vero tudi v svoje posvetne namene. Zato

zatirajo „svobodo misli“. V tem oziru je treba, da delate razliko med vero in med ljudmi. Spoštujemo vsako pošteno, tudi versko „prepričanje“ — to zahteva „svoboda misli“ — odklanjajmo pa nasilje, ki se vrši v imenu takega prepričanja. Krščanstvo hrani v sebi bogat kulturni in socialni zaklad in Slovani moremo biti ponosni, da je iz nas izšel trinajsti apostol Lev Tolstoj, ki je modernemu človeštvu iznova razodel visoko vrednost teh naukov. Po teh naukih pa je nemogoče, da bi se godile stvari, ki so se dogajale v imenu „krščanstva“ pred in med vojno v naši domovini. „Po njih delih jih boste spoznali.“ — Kristus je rekel: „Prinesel sem ogenj iz nebes in kaj hočem drugega, kakor da gori?“ Zato ne gasite tega ognja ne pri sebi, ne pri drugih, pustite ga, da gori, kajti to je luč življenja. In čim bolj pojdete za njim, tem bolj daleč boste od vseh, ki vam bodo hoteli svojo „vero“ prodajati. „Kraljestvo božje je v vas.“ Išcite ga in ga boste našli in boste srečni. To je vse, kar vam morem o tem povedati, kajti v nobenem vprašanju ni bolj važna „svoboda misli“ kakor v tem. Versko vprašanje je najbolj skrivnostno in najbolj osebno vprašanje vsakega človeka: nam vsem je dano, da iščemo resnice — nasilje pa nas vodi od nje. Zato v imenu vere zahtevamo „svobodo misli“. Toda vse to so vprašanja, ki jih boste reševali pozneje. Hotel sem vas le opozoriti, da se ne daste motiti od raznih pojavov klerikalizma in da ne zametate zaradi njih one vere, ki je dobredelna in srečotvorna sila življenja. Isto velja glede materializma, monizma in ateizma, ki so pred vojno obvladali mišljenje takozvane inteligence. Vse to je danes premagano stališče; že pred vojno je prevladala v filozofiji idealistična smer in kratke izjave, n. pr. „Boga sploh ni“, „jaz nič ne verujem“ itd., so samo znak — notranje praznote, puhlo-glavosti in oholosti. Zato je treba, da v tem niste lehkomiselnih, kajti v borbi za Boga — človek najde samega sebe. Vaša „svoboda misli“ mora tudi v tem biti v soglasju z onim notranjim čustvovanjem, ki je odmev večne skrivnosti. Naša pot pojde torej v duhu strpnosti, a ne popustljivosti. V tem bi nam veljale besede prof. Masaryka, ki je rekel v svojem govoru: „Vi, ali narod napredno rešujete ali pa ga klerikalno uničujete.“ To bo veljalo tudi za vas, ko se boste odločili za javno delo.

S tem prehajamo k drugi točki: k socialni svobodi. O tem smo rekli že prej, da se oglašajo „svobodne misli“, ki hočejo ustvariti raj na zemlji,

ki pa propadajo, ker nimajo realne vrednosti. Kakor hodi človeštvo pot do resnice — tako hodi tudi pot do sreče — in naša je samo pot. Kakor ne poznamo absolutne resnice, tako nimamo tudi enake sreče: oboje nam obetajo samo na onem svetu — na tem svetu po obojem samo hrepenimo in prav je, da hrepenimo, kajti hrepenenje je ona dobra sila, ki nas vodi naprej. Zato nobena socialistična teorija ne bo ustvarila oni idealni red, po katerem bi človeška družba absolutno srečno živela. Boljševiške iluzije so pokazale same v sebi svojo nezmožnost, ker se je svoboda enih izpremenila v nasilje nad drugimi. Resnica je, da smo podedovali od preteklosti družabni red, ki ni bil v čast kulturnemu človeštvu. Zato je treba, da razumemo vse težnje po izboljšanju. Tu bo svoboda misli ustvarila tudi svobodo človeka, t. j. izpremenila bo družabni red na podlagi pravice. Vi vsi ste izšli iz preprostega kmetskega in delavskega ljudstva: ako vam je bilo dano, da ste prejeli več, nego oni, ki so privezani z delom na vsakdanje življenje, vedite, da ste postali njih dolžniki in da je vaša dolžnost, da vrnete njim, kar ste prejeli več od njih. Vse vaše duševne zmožnosti morate vrniti narodu, od katerega ste jih prejeli. To je vaša prva socialna dolžnost. Danes mi vsi čutimo socialno, t. j. danes ni več tiste gospode, ki misli samo nase, danes smo demokratični narod in mi vsi smo delavci. Vsa naša narodna svoboda bo mogoča šele v socialni svobodi, t. j. v tem, da noben član našega naroda ne bo suženj, ampak da bo vsakemu dano človeka dostojno življenje. Zato je treba, da tudi v tem hodimo pot pravega razvoja, da zapustimo predsodke in da poslušamo glas milijonov naših bratov, ki v imenu „svobode misli“ zahtevajo pravice. Ti naši bratje pa so naš narod in s tem prehajamo k nacionalni svobodi. Reklo se je, da je svetovna vojna vojna narodov in ker so narodi zmagali, bi mislili, da je zavladala absolutna nacionalna svoboda. Toda mi sami najbolj čutimo, da to ni resnica. Naši bratje na jugu in na severu ne smejo svobodno izražati svoje misli. In ako je mladina v čem poklicana, da je prva bojevnica — je gotovo v borbi za nacionalno svobodo. Nacionalna svoboda na znotraj in na zunaj — to se pravi: osvobojenje vseh onih delov naroda, ki danes še niso združeni v naši državi, in osvobojenje od nevednosti in zaostalosti naroda, ki je združen v naši državi. Glejte, delo, ki ga vam nalaga nacionalna svoboda. Osvobojenje na zunaj, prosveta na znotraj.

Koliko ogromnega dela za vso generacijo! „Svoboda misli“ bo uresničena v vašem narodu šele tedaj, ko bo vsak član vašega naroda lahko svobodno presojal o vsakem vprašanju in bo svobodno izražal svoje misli. To pa bo mogoče šele tedaj, ko bo ves narod svoboden in bo prosveta povzdignila njegove duševne sile. Dokler se to ne zgodi, bo naša svoboda neresnična. Vaši predniki so se borili za ujedinjenje, vi se boste borili za osvobojenje. Bodite ponosni na to svoje poslanje in izkažite se vredni naloge, ki je vam pripadla v zgodovini našega naroda. Zato sem vam rekel, da vam pripade slična vloga, kakor wartburški mladini iz leta 1817. Mi imamo novo državo, ki hvala Bogu ni reakcionarna, toda država bo končno samo izraz svojega naroda in če bo narod zaostal in zanemarjen — ne bomo mogli govoriti o popolnosti države. Ne pričakujmo čudežev in vedimo, da bo ves razvoj bodočnosti samo uspeh našega dela. Zato je treba začeti pri človeku, da še več: pri samem sebi. Neki modrijan je rekel: Ne misli na to, kaj boš storil iz drugih: stori pred vsem nekaj iz samega sebe — potem šele boš mogel kaj storiti iz drugih. Ta stavek se mi zdi zelo resničen, zato ga vam tu podajam na pot. „Svoboda misli“ vam bo pomagala, da boste napravili iz sebe pred vsem človeka, tega človeka pa boste svojevoljno podvrgli vsem onim dolžnostim, ki jih ima danes jugoslovenska mladina, in pojdete na delo za „svobodo misli“ med svojim narodom.

Bilo je žalostno zadnji čas gledati mladino, ko se je zdelo, da nima programa. Zdelo se je celo, da jo zanima samo še stanovska organizacija. Ne podcenjujem v teh težkih časih pomena take organizacije — toda žalostno bi bilo, ko bi naša jugoslovenska mladina ne imela višjega smisla. Kje je mladina, ki jo je razpršila vojna leta 1914.? Ali je že izpolnjen njen program? Ali ne bo naša nova generacija prevzela njenega boja za „svobodo misli“? Zdi se mi, da ste se sešli, da si ustvarite svoj program in da sklenete zvezo mladine. Naša nova država vam nalaga tak program. Vi jo boste spremljali v bodočnost.

Zato bodi vaš program:

- a) *nacionalen*, to se pravi, da delujete za osvobojenje naroda izvan in znotraj naše države, da se zave vrednosti svoje nacionalne svobode;
- b) *socialen*, t. j. da delujete na to, da bo slehern član našega naroda v svoji državi živel človeka dostojno življenje, in

c) *kulturen*, da pospešujete s svojimi silami ono zdravo smer kulture, ki je povzdignila druge narode do blagostanja in sreče.

S tem boste utrdili svobodo misli, besede in dela v svoji domovini.

BELETRISTIKA

PAVLE KARLIN:

PISMA OD DALEČ.

V njih so črte bele roke,
 rádostne stezice,
 v njih so misli src samotnih,
 težke, tožne misli...
 V njih je vonj od polj duhtečih,
 od pomladnih rož...

Hočem k Tebi, šla bom po stezicah,
 mislim nate, ali Ti si daleč,
 kmalu cvetje bode pokošeno...

DETELJICE.

JAPONSKI MOTIV.

Deteljice
 sredi polja v solnčnem žaru
 solnčnike so si razpele
 temnordeče,
 da bi žarki hudomušni
 ne ožgali jim obrazkov...

A devojke
 sredi šumne promenade
 solnčnike so si razpele
 temnordeče,
 da bi si obrazek skrile,
 da bi drzni kavalirji
 ne opazili njih smeha zvitega...

PESEM.

Od visokih, vitkih brez
padajo poslednji listi,
mrtvi srčki...

Zdaj v jesenskih smo nočeh,
zvezde v megli so utonile,
črna noč so nam pustile
čezincez...

— Mrtvi srčki z vitkih brez...

SILVESTER ŠKERL:
ODLOMKI.

I.

Naše duše hočejo močne roké
in bistre oči.
Naše duše hočejo pravo srcé
in zdravo kri.

II.

V okó mi poglej!
V očesu je duša;
svet gleda in
njega laži poslušá.

III.

Kakor je čista globina mörja,
tako je čista sreča sveta:
duša spojena z dušo,
srce prelito v srcé.

O UMETNOSTI.

Umetnost je tih, svet tempelj. V njem gori luč s čarobno svetlobo: lepota. In kdor stopi v tempelj, pade na kolena pred tem solncem, poljubi tla in posveti se službi te luči, posveti se lepoti kot véliki duhoven.

Umetnik živi le svojemu idealu; in ideal vsakega umetnika je: lepota. — Razločuje med telesno in med notranjo lepoto, med lepoto telesa in med lepoto duše. Različni so pojmi o telesni lepoti; za lepoto duše imamo le en pojem:

globino duše.

Globoka duša je lepa.

Globoka duša je solnce s čarobno svetlobo v

templju umetnosti.

Umetniki študirajo dušo.

In najdejo srce.

V srcu iščejo ljubezni.

In najdejo lepoto v ljubezni.

In kadar so prepolni lepote, pijani ljubezni, izlijejo vroča čustva v besede umetnosti.

Občudujejo žareče zvezde na nebu, poslušajo tajne pesmi valov, uživajo pošumevanje gozda in dihajo vase sladki dih ljubezni.

Pravijo:

Krist nas je učil ljubiti,

Krist nam je pokazal srečo.

In zopet izlivajo melodije srca v krasote

umetnosti.

Temu pravijo poezija.

* * *

Clovek, ki nisi sposoben za polet proti solncu, ne upaj si stopiti v tempelj; sicer ga oskruniš in zagrešiš sakrileg.

Kajti umetnik je svetnik in vsak umotvor je nekaj svetega.

BESEDE BOLNEGA BEGUNCA.

Mati! Mati! Mati!

Mráz mi vročo kri razjeda,
kri pekoča v meni ledení...

Zopet val mi udarja v čelo,
val iz morja, mojega srcá.

Jaz ne vidim, jaz ne čutim,
 jaz le slutim tam v daljavi
 Tvoj obraz bolestipoln...
 Tvoje sključeno telo le slutim
 pod bremenom težkega gorjã.

Mati,
 niže k meni skloni se, poslušaj:
 Jaz umiram... Umreti ne smem!
 Mati, zate moram žiœeti!

DUŠAN M. JEVTIĆ:

ŽUDNJA.

Hteo bih da glavu zagnjurim u nẽdra
 tvoja, bajna Ženo, i da iz njih čujem
 himnu večne sreće koju tol'ko snujem.

Hteo bih da ljubim sjaj lica ti vẽdra.

Pod valima kose, kao izpod Kẽdra,
 voleo bih skriti očaj svog žiũata,
 Duša mi je jadna, žalosna, sirõta,
 moje noge puze kao slabog sẽbra. —

O, daj mi tih želja vrhunac milošte
 da mogu u tebi svoju sreću sniti,
 tvoje ude, telo i sve što te kiti
 i veçitu ljubav, dušu... O, i jošte
 bajna Ženo, daj mi da nemam šta sniti.

SILVESTER ŠKERL:

Pesem ni pozvanjanje zvona, ampak kladjivo v zvonu, ki ti kliče:

„Človek, pozvoni!“

□ KNJIŹEVNOST I UMETNOST □

Medju najmladjim u našoj knjiŹevnosti i umetnosti. Europski rat koji je obuhvatio celu Srbiju, obustavio je i celokupni kulturni rad u njoj. Stariji, u koliko u ratu nisu izginuli ili prestali da stvaraju, još su produŹavali da rade, po tradiciji, ali od najmladjih generacija pojavljivalo se je vrlo malo. Jedno što je naš naj-

značajniji kulturni centar bio isključen iz javnog života, a drugo i to što i sami omladinci, nošeni vihorom rata, često nisu imali ni stalnog mesta stanovanja, a još manje mogućnosti i volje za rad. Ipak se radilo skoro na svima poljima, ma da se taj rad neda sravniti sa predratnim. Bilo je malo mogućnosti da se obelodane rezultati togā rada, ali po oslobodjenju znatno se proširila delatnost. I čudnovato da veći deo naših mladih ignoriše rat i nastavlja rad sa predratnim motivima. Ipak u stvarima napisanim u lagerima, u izgnanstvu i pod okupacijom može se dosta jasno videti uticaj ubitačnog rata.

Za vreme okupacije rad se ograničio samo na one koji su bili u Francuskoj, i njih vidimo da stvaraju književna udruženja (kao „Skerlić“ u Uzèsu), u kojima obraduju dosta motiva iz rata. Između njih se odlikovao Miliv. Knežević sa svojom pesmom „Grob u Albaniji“, koja je bila štampana u nekoliko listova van domovine. Bilo je još nekoliko mlađih koji su obratili pažnju na svoj rad.

Takodje ima nekoliko jakih stvari napisanih u ropstvu. U njima su često strasti isticane više od objektivnog posmatranja i s toga se odlikuju nekim bledim patriotizmom. Češće su sa universalnom-kosmopolitskom temom. Jedan od predstavnika te poezije je Borivoj Pešić koji je dao u „Novoj Zori“ i nekoliko uspehli pesama van ratnih motiva. On se, kao i većina mladih još nije emancipovao od uticaja Dučića i drugih, već ih često i sa dosta uspeha podražava.

Od oslobodjenja do danas vidimo da se prilike sve više talože, a sa njima i književnost; u tome se sredjivanju stvaraju nekoliko grupa. Jedni produžavaju stare tradicije, pišući u duhu i stilu priznatih pesnika, naročito Dučića, sa puno Pandurovićevog pesimizma, često i dekadentstva po ugledu na Disa i druge. Tu se mogu ubrojiti: Dragoljub Obradović, sa svojom knjigom stihova „Senke sutona“, dosta običnom knjigom, kojom nije dao ništa novo, zatim: Dušan Jevtić, A. Zisić, N. Andjelković i Milan Jovanović i R. Bojić, koji najviše obećavaju između njih. Izvestan broj pored pesama obradjuje i poetsku prozu, prozne slike i pripovetke i novele. Njihove se stvari odlikuju osobito virtuoznim stilom i novim, interesantnim shvatanjima. Takvi su Br. Milaković, Milan Bašić, pisac ovih redaka i drugi. Među njima vredi spomenuti Miloša Bajšanskog koji daje svoje novele, crte i kritike u podjednako otmenom i elegantuom stilu. Tu se može uračunati i Mara Arandjelović koja je dala osem nekoliko izvrstnih pesama i jednočinu dramu „Zarina ljubav“, jedan od retkih pokušaja na drami. Pored nje i simbolista Vera Živković radila je na drami no sa manje uspeha.

Danas su mnogo poznatiji i aktivniji nekoliko mlađih okupljenih oko pojedinih časopisa kao što su „Dan“, „Novi Pokret“ i dr. Bez sumnje da njihov rad ima dosta značaja, a i vrednosti. Oko „Dana“ okupili su se većinom futuriste iz škole slobodnog stiha, i pojedini od njih dali su izvrsne stvari. Tako Anica Savić, Zarko Vasiljević, a naročito I. M. Petrović, koji neguje i lepu prozu, pokazuju dosta originalnog. Oblik poetske proze koji je toliko voljen i toliko u modi kod nas, ima svoje predstavnike u Milici Bešević, Kseniji Atanasijević i D. Jevdjeviću, koji su

dali nekoliko interesantnih motiva u dosta lepoj obradi. U opšte, iz radova najvećeg broja novih probijaju motivi krajnje dekadence, koji nemaju nikakva obzira prema dosadašnjim dogmama.

Najjači iz grupe okupljene oko „Novog Pokreta“ je bez sumnje Voj. Jov. Kulundžić, koji obradjuje prozu jednim jakim i punim stilom, a u poeziji takodje daje vrlo interesantne i nove motive. Od svih omladinaca on je najindividualniji, i jedan od onih u koje se polaže najveća nada. Ž. Milićević je najsličniji staroj generaciji predratnih pesnika, dok se V. Dimić približuje više novom pravcu. Z. Bogdanović, Tih. Pavlović a naročito D. Kuzmić, koji daju dosta lepe slike u prozi i stihu imaju takodje dosta uticaja „novoga“ u sebi.

Interesantna je poezija Jovanke Hrvaćanin, koja ima nečeg ženskog-nostalgicnog u sebi. To je meka poezija „očekivanja“, koja se toliko malo slaže sa celim modernističkim pravcem u naših mladih, i znatno odudara od genrea većine.

Prevodna je literatura vrlo slaba naročito u poredjenju sa radom pre rata. Osem „Anriete“ od Fr. Coppéea, prevedene od M. K. Antunovića, nema ni jedne druge značajne pojave.

No mnogo vredniji mada znatno malobrojniji je rad na umetnosti. Ovde prednjači mladi vajar i slikar Periša Milić, koji je dao jedan lep broj vrlo izrazitih reljefa, nekoliko izvrstnih poprsja, i vrlo lepih crteža. Danas je on nesumnjivo najznačajniji i najjači medju mladima. Sa mnogo duše koju ulaže u svoje radove, i velikim darom, reprodukuje prirodu po ugledu na Rodina, ne povladjujući se za Meštovićem, niti njegovom školom. Zasluzuju pažnju i pejzažisti M. Beševićeva, a osobito A. Vasić, koji ulaže dosta ličnog u svoje slike, i ima osećaja za boje, mada bi se imalo prigovoriti njegovom shvatanju svetlosti. Od portretista osem gore pomenutih, odlikuju se još i V. Vučinić, koji crta sa dosta izrazitim crtama svoje portrete, i A. Sekulić, koji je dao nekoliko uspehli crteža. Izložba radova Periše Milića u Beogradu sa velikim uspehom je bila pozdravljena od publike, i tom prilikom sve novine su se povoljno izrazile po mladog umetnika. Takodje izložba V. Vučinića u Pančevu imala je lepog uspeha.

To je gotovo sve što bi se imalo reći o podmlatku naše književnosti i umetnosti. No prilike još nisu konsolidovane, i kod sviju se oseća jedno veliko Očekivanje. Nadamo se da će rad na ovom polju u bliskoj budućnosti doneti mnogo veći uspeh i doprineti kulturnom izjednačavanju svih Jugoslovena. A dokaz je tome što većina Srba piše po Hrvatskim i Slovenačkim listovima, dok po Srpskim časopisima izlaze radovi i Hrvatskih i Slovenačkih pisaca. Mladi koji će to dovršiti, tek su izleteli iz gnezda, dajmo im mogućnost da visoko uzlete noseći svuda opštu-zajedničku ideju: bratstvo i jedinstvo.

Ilija A. Pržić.

DJAČKI VESNIK

„Djački Ferijalni Savez“. Avgusta meseca se je vršil v Beogradu kongres delegatov akademskih staliških organizacij. Po sklepu odbora „Dijaške Počitniške Zveze“ je imel zvezin delegat doseči, da se razpravlja tudi o počitniški zvezi kot stališkem vprašanju vsega jugoslovenskega dijaštva. Kongres je na to pristal, izdelal posebne statute „Djačkog Ferijalnog Saveza“, po katerih so mestni člani „Ekonomskega Saveza Jugoslovenskih studenata“ dolžni, organizirati posebne počitniške sekcije. Dosedaj vemo samo za podporni društvi v Ljubljani in na Dunaju, da sta organizirali omenjeno sekcijo. Upamo, da ostala društva kmalu slede.

Ferijalna sekcija „Podporega društva jugoslovenskih akademikov“ v Ljubljani je začela svoje delo s tem, da postavlja poverjenike po srednjih šolah v Sloveniji. Potom teh poverjenikov bo skušala med Božičem in Veliko nočjo zbrati brezplačna prenočišča in druge potovalne ugodnosti za prihodnje počitnice. Pričakujemo, da se bodo tovariši zavedali odgovornosti, ki jo prevzamejo s poverjeništvom in da bodo vestno izvrševali svoj posel.

Tržaško dijaštvo med okupacijo. Bratje, danes, ko diham svoboden zrak, ko sem napol pijan radosti, se spominjam na mesto polno tuge, izlivajoče svoje srce v morje. Tam sem se rodil in najslajši spomini na moja detinska leta me vežejo na Trst in na morje; in najbridkejša izkušnja me je zadel, ko sem na rojstni zemlji moral živeti pod tujčevim jarmom.

Dovolite mi, da opišem to dobo, v kateri so nam vsem krvavela srca in ko smo neumorno delali, da pozabimo glodajočo bolešč.

Ko je po razpadu Avstrije zasedla naše kraje Italija, smo se dijaki spogledali in s strahom smo vpraševali: Kaj bo z nami? Naše šole so ostale zaprte, dočim so laške po dveh tednih otvorili. A mi? Vabili so nas v laške šole, češ, ora siamo qui e resteremo qui. A mi smo rekli: Raje izgubimo leto, kot da postanemo radi šole laški patrioti. Tako je prišlo, da nismo zgubili časa, temveč smo se sami učili.

Ustanovili smo dijaški krog „Prosveta“, ki je skrbel za izobrazbo tovarišev. Dva dneva v tednu sta se določila za sestanke, ki sta se porabila za predavanja ali pa za razmotrivanje važnih vprašanj. Seveda smo imeli vedno skoro nepremostljive težkoče, ker nismo imeli nikjer dovolj varnih prostorov, da bi nas Lahi ne zavohali.

Tovariši z nižjih šol so si ustanovili lastno organizacijo „Danica“. Tudi na njihovih sestankih se je pridno predavalo, kar jim je gotovo v čast.

Dijaštvo je dvakrat nastopilo javno z glasbeno-dramatičnima večeroma, kjer je nastopil tudi dijaški pevski zbor. Ocenil obeh večerov sta bili v dnevniku „Edinost“ in v kulturnem tedniku „Njiva“.

Dijaški krog je poklonil ravnatelju tržaškega gledališča, gospodu Milanu Skrbinsku, ob priliki njegovega častnega večera velik lovorjev venec, pri njegovem

odhodu iz Trsta pa velik šop cvetic. V prid Cankarjevemu spomeniku je daroval dijaški krog sto lir, ki jih je gospod Skrbinšek ponesel v Ljubljano.

Prيرهjal je po enkrat na mesec za članice in člane zabavne večere z lepim uspehom. Vsako nedeljo so se vršile dijaške plesne vaje.

Krog višješolcev je izdajal literarni list „Maj“, krog nižješolcev pa „Danico“.

V počitnicah je predaval ljubljanski tovariš Kocmur o razmerah ljubljanskega dijaštva, kar nas je zelo zanimalo.

Dobitek obeh glasbeno-dramatičnih večerov, ki je znašal 1200 lir (če se pomisli, da velja v Jugoslaviji lira približno pet do šest kron, je to precejšnja vsota!), se je razdelil med nekatere ubožne dijake, ki so morali zapustiti Trst za nadaljevanje svojih študij, a niso imeli denarja niti za vožnjo. Zgodilo se je torej, da so dijaki sami podelili svojim tovarišem podpore.

Tako sem končal sliko našega dijaštva v onem letu, ko si dijaki niso mogli kupiti slovenske knjige, ko niso smeli govoriti, kakor jih je naučila mati, ko niso mogli pogledati v nebo, ne da bi zavzdihnil, in ko niso mogli zreti na morje, ne da bi v srcu jokali.

Kdaj pride odrešenje zate, moje rodno mesto kraj morja, mesto, ki te ljubim neizmerno, mesto, ki te vidim sedaj s črnim pajčolanom ogrnjeno?

Pride! Kajti moje srce sliši v daljavi zvonjenje zvonov, čuje radostno petje in vidi skozi mrakove luč žarečih oči, svobode in solnca pijanih! S. S.

VESNIK ORGANIZACIJE

Resolucije,

sprejete na I. shodu delegatov jugoslovenskega srednješolskega svobodomiselnega dijaštva v Celju v dneh od 31. avgusta do 3. septembra 1919.

I.

Po mnenju srednješolske omladine, zastopane po svojih delegatih na sestanku v Celju, mora vsaka prava vzgoja pospeševati neovirani razvoj duševne individualnosti pojedinca in ga očuvati enostranskih vplivov. Vsakomur mera biti po principu svobode misli dovoljeno, da si izgradi zbrano znanje in izkustvo po svoji vesti in uvidevnosti v individualni svetovni in življenjski nazor. Uverjeni smo, da se more pojedinec samo na ta način približevati cilju samobitne osebnosti in pridobiti smisel in ljubezen za resnico. Nismo mnenja, da bi se moral dolgi proces tega nastajanja odigravati na skrivnem; nasprotno: zahtevamo, da se da na vsak način tudi srednješolcem možnost, razpravljati v lastnih publikacijah in udruženjih o stvareh, ki jih zanimajo, oziroma morajo zanimati. Naša organizacija bo vsestransko negovala intelektualne zmožnosti pojedinca in izpopolnjevala znanje svojih članov.

Stojimo na stališču popolne svobode vesti in prepričanja in to še posebno v šoli. Borili se bomo torej z vsemi silami proti klerikalizmu in proti vsakemu drugemu terorizmu.

II.

Opazalo se je, da je često imel neuspeh stremljenja, razumeti svet in vsemir, usodno posledico pesimizem, ki je večkrat steriliziral naše vrste. Nikdo ne more dati človeku absolutne resnice, ako ni imel sreče, da se uveri o njej sam, a vsakomur je mogoče najti in odkriti v realnem svetu absolutno vrednoto — lepoto, ki človeka dviga, poplemenituje in osrečuje. Smatramo, da mora naša organizacija v prvi vrsti delati na to, da usposobi vsakega člana za doživljanje estetičnih čustev in za uživanje pojedinih vej umetnosti, posebno pa se moramo vzgajati v ljubezni do največje umetnine: prirode.

III.

Kulturni nivo poedinih narodov, štadij njihovega razvoja, njihovi značaji itd. so tako različni, da se narod kot stanica ne more odstraniti iz socialnega in kulturnega življenja človeštva. Posledica nesrečne zgodovine jugoslovenskega naroda je, da so nastale slične razlike tudi med posameznimi njegovimi deli. Ali mi jih moremo in hočemo premostiti in stvoriti edinstveno nacijo, kajti moramo hoteti večjo enoto, če hočemo kdaj doprinesti svoj del h kulturi človeštva. Ena prvih nalog naše organizacije bo, da pospešuje stapljanje Jugoslovenov v popolnoma edinstveno nacijo z edinstvenim narodnim in kulturnim življenjem.

IV.

Glavni vzrok naših družabnih neuspehov, kriz in umazanosti vidimo v egoizmu, zavidljivosti in napačni ambiciji, ki nam onemogočuje, priznati sposobnosti in zasluge posameznika. Zmožni smo vzeti dobremu delavcu delo iz rok in ga dati šušmarju, samo, ker bi mogel doseči dobri delavec s svojim izvrstnim delom renome in zaslužno mesto, ki nanje reflektira naša ničvredna ambicija. Naša pravičnost in ljubezen do napredka zahteva, da se v tem oziru izpremenimo.

V.

Prilaščujemo z vso dušo cilje, ki jih zasledujejo: sokolstvo, četništvo, planinska društva, „Dijaška Počitniška Zveza“ in različne športne organizacije, ter bomo vedno pozivljali svoje člane na sodelovanje v teh organizacijah. Posebno sokolstvo bo naš ljubljeneč, ker vemo, da je ono v prvi vrsti zmožno, da dá našemu značaju pravo lice.

Poročilo I. shoda delegatov jugoslovenskega srednješolskega svobodomiselnega dijaštva v Celju.

Nerazveseljive razmere našega srednješolskega dijaštva med vojsko so rodile krepko voljo do medsebojnega upoznavanja, ujedinevanja in dela. Ta volja je našla izraza v celjskem shodu.

Na posebna vabila so se odzvali delegati šestnajstih jugoslovenskih srednješolskih mest.

Dne 31. avgusta ob pol 10. uri otvori tov. *Salmič* shod z besedami:

„Dragi tovariši in cenjeni gostje! Otvarjam prvi shod delegatov svobodomiselnega jugoslovenskega srednješolskega dijaštva in pozdravljam vse navzoče.

Težki okovi robstva so padli. Iz krvi junakov, iz nepopisnega trpljenja mučenikov se je rodila ona dolgo pričakovana, že davno slutena svoboda, ki veje danes preko naših poljan in gor. Velika misel o bratstvu je poletela preko naše domovine in si je zavojevala slavno zmago za vedno.

Ni še popolnoma ujedinjen naš narod, tudi ni še ves pod okriljem edine majke svoje, Jugoslavije.

Tovariši! Prišli ste danes, ker je vas klicala domovina, došli ste, ker je vam veleval vaš narodni čut. Ogromno delo čaka nas, delo konsolidacije na znotraj in zunaj, propaganda za osvobojenje mnogo naših žalibog še sedaj trpečih zaslužjenih bratov. Treba bo zbrati vse sile, napeti vse mišice, da bo postala zgradba našega dela mogočna in veličastna. V velikem številu in od vseh krajev naše mlade države ste se zbrali danes na tem mestu. Važna bodo naša skupna posvetovanja za uspešno smotreno kulturno delo v bodočnosti.

Tovariši! Ni več nova ta ideja o sestanku delegatov vsega svobodomiselnega jugoslovenskega srednješolskega dijaštva. Že pred vojno smo imeli organizacije, ki so zasledovale ta cilj. V Celju je obstojal, da omenim, „Klub naprednega srednješolskega dijaštva“ in „Organizacija jugoslovenskega radikalnega dijaštva“. Posebno zadnja je gojila idejo jugoslovenstva, zasledovana od avstrijskih policistov in vohunov. Zveze je imela z jugoslovenskim dijaštvom vse naše sedanje države in je žela kljub vsemu zatiranju lepe uspehe.

Danes se je uresničil načrt minulih let, sanja mnogih, ki so žrtvovali za svoje prepričanje življenja. Dediči smo naših bratov junakov, in na nas je, da ohranimo to dedščino lepo in sveto. Pokažimo svetu, da je naša omladina čila in nadepolna, bodimo vsekar prepojeni z duhom zdravega dela za naš skupni blagor — in bodočnosti se nam ni bati.

Kot predsednik pripravljalnega odbora vas tem potom srčno pozdravljam v našem mestu Celju in vam kličem kot svojim vrlim bratom: Živeli in dobrodošli! Ravnotako prisrčen pozdrav naj velja tudi vsem cenjenim gostom. Pred vsem pa pozdravljam starosto celjskih Slovencev, gospoda dr. Serneca, zastopnici narodnega ženstva celjskega, gospo dr. Kalanovo in dr. Kukovčevo, zastopnika izvrševalnega odbora JDS, starejšine gospode dr. Kodermana, dr. Lipolda in Jos. Prekorška, profesorski zbor celjske gimnazije z gospodom ravnateljem Lilekom, zastopnike naprednega časopisja in delegate slovenskih akademskih organizacij.

Predlagam v predsedstvo shoda t. Mirka Hočevarja iz Celja, t. Aleksandra Kačanika iz Beograda in t. Dragutina Josipa Tomašiča iz Opatije, kot zapisnikarja pa t. Vidica iz Ljubljane in t. Reicha iz Vinkovca“.

Naslednji pozdravni govor ima t. Hočevnar, ki opozarja na smer našega bodočega dela. Svoj govor zaključuje z besedami: „Danes smo se zbrali, da se bomo kakor bratje odkritosrčno pogovarjali, pridobivali si drug od drugega ideje, spoznali se in se duševno zblížali. Ustvari naj se organizacija, ki bo močna vsled svojih idej. Postavi naj se program, ki nas bo družil, a vendar ne bo omejeval posameznika. Zavlada naj v tej organizaciji disciplina, ki bodo zanjo jamčile odkritosrčnost, bratstvo, edinost in navdušenje za skupni ideal. Če shod to doseže — in prepričan sem, da doseže, ako smo prinesli s seboj le nekoliko dobre volje — potem je izvršil svojo nalogo, v prid dijaštva in vsega naroda. Potem odidemo s shoda močni in prerajeni ter brez strahu za bodočnost.“

Kratka vsebina pozdravnega govora t. Kačanika je: „Mili drugovi i drugarice! Pre nego što počnem da govorim, smatram potrebnim, da izrazim poštovanje našim herojima, koji su poginuli i izlagali se za spas naše mile matere Jugoslavije. Njihovim je žrtvama i njihovim radom naš narod sad konačno politički ujedinjen. Mora da nestane svake mržnje medju nama, a ideja o jedinstvu mora da prode u najdublje slojeve naroda. Na tome ćemo i mi raditi i na takom se programu složit. Na tom našem sastanku ja vam kličem u ime svih slobodoumних Srba: Zdravo!“

Pozdravni govor t. Tomašića je v celoti sledeći: „Slavni zbornice! Donosim vam pozdrave onih, koji plaču i jadikuju, koji stenju pod pritiskom talijanske soldateske. Pozdravljam vas u ime onih, koji mole i vape u pomoć i viču za osvetom.

Napustili smo ono nama sveto primorsko kamenje, onu široku prostranu pučinu. Nismo se obazreli na sve zapreke sa strane Talijana, pa smo verući se stenama i klisurama, dočekali oslobodjenje zemlje naše. Sve smo učinili, samo da možemo do vas, da se ogrijemo na vašem krilu i da crpemo nove snage, nade i podstrake. Da se uverimo, e nas ostaviti nećete. I našli smo to kod vas odmah. Prvi nam je pozdrav kazao sve. I zahvalni smo vam na lepom dočeku.

U ovaj čas, kad dodjomo, da začinimo jednu jaku organizaciju, bolje da obavino ono što je rat uništio, svi smo sretni, što možemo da se nadjemo ovde, a po prvi put i s ovu i s onu stranu; svi, koji smo radili na našem potpunom ujedinjenju. Revolucionarno smo se morali poneti. Prvi je hitac pao iz naših redova; prvi od mnogih, koji su nam doneli slobodu.

A jeli već pao poslednji? To pita mali Istranin u onoj kolibi, a iznad mora na strmoj vrleti. Naš iredentistički rad nesme prestati. Naši se ideali još posve ispunili nisu. Od Soče do Vardara sve je to naše i nikoga drugoga. Naše i samo naše. Trst, Istru, Reku i Dalmaciju moramo dovesti u krilo velike i moćne Jugoslavije. Nećemo i nesmemo mirovati. Ako ureba i opet će da padne iz naših redova novi hitac, koji će da donese jadnom narodu, proganjanom od Austrijanaca, a sad i još i gore od Talijana, žudjenu slobodu. To očekuje svaki čovek našega kraja.

Uprli smo oči u vas i čekamo, da se zajedničkim silama, a na podlozi prosvete nas samih i našeg naroda dovinemo potpunoj slobodi i potpunom ujedinjenju.

Pozdravljam vas još jednom i nemogu da vam izreknem veliko hvala našu na vašem dočeku.

Sunca, svetla, siobode hoćemo!“

Sledeće pozdravne govore imajo: t. Melihar za dijaštvo Slovenije, starejšina gosp. dr. Koderman za mariborsko krajevno organizacijo JDS, gospa dr. Kalanova za celjsko žensko društvo, t. Mejak za celjske srednješolce, gosp. ravnatelj Lilek za profesorski zbor celjske gimnazije, gosp. Prekoršek za celjsko krajevno organizacijo JDS, t. pravnik Fákin za narodno-socialno stranko, gosp. dr. Servec za celjske Slovence in t. med. Drago Hočevar za jugoslovenske napredne akademske organizacije.

Nato se prečita brzojavka gosp. dr. Kukovca z Beograda: „Dragi prijatelji! Kakor položaj tukaj kaže, ni gotovo, da se bom mogel osebno udeležiti vašega shoda, kar je bil od začetka moj trdni namen. Sprejmite za ta slučaj moje iskrene pozdrave z željo, da se ustvari z vašim sestankom trdna podlaga v organizaciji narodne mladine troimenskega naroda. Bodite optimisti! Ne bojte se težav in morebitnega nerazumevanja s strani javnosti, ki je uboga na načelih in smotrenosti. Prepričan sem, da je vaše združevanje največjega pomena, če bi tudi po obliki morebiti danes še ne uspelo popolnoma. Želim, da dijaštvo tudi Celje in sploh našo zapadno mejo ohrani kolikor mogoče v dobrem spominu. Sprejmite tudi pozdrav mojih prijateljev v demokratski zajednici. Ne želimo, da se vežete na sodobne stranke, svetujem vam pa, da njihovo delo uvažujete in se iz napak drugih učite. Vdani dr. Kukovec“.

Zborovanje zaključí t. Hočevar z besedami: „Ker je končana vrsta pozdravnih govorov, se še enkrat zahvaljujem cenjenim gostom za njihovo ljubav in podporo, tovarišem pa za udeležbo ter zaključujem današnje zborovanje z željo, da se vsi udeležite izleta v Laško, jutri pa, da pridete ravno tako številno na delo, zakaj jutrišni dan je delovni dan. Torej: Na svidenje!“

• • •

Na lepo uspelem sokolskem taboru v Laškem govorita v imenu celjskega shoda t. Milaković z Beograda in t. Tomasić.

• • •

V ponedeljek, dne 1. septembra, ima prvi, programatični referat t. pharm. Gustav Omahen (str. 3.). Za njim ima koreferat t. pravnik Janže Novak (str. 6.). Po koreferatu prečita t. Salmić poslanico, ki jo je poslal gosp. dr. Ivan Lah (str. 11.).

T. ex. acad. Lovšin predlaga, da se vsled lažjega pregleda v debati dovoli vsakemu tovarišu, ki se priklasi pred otvoritvijo debate k besedi, petnajst minut glavne debate in dve repliki po pet minut. Vsi drugi nejavljeni nimajo pravico debate. Vrhutega naj se po drugem upadanju v besedo vsakdo izključi iz zborovanja. (Predlog je proti dvema glasovoma sprejet.)

K debati se oglase tt.: Hećimović, Dirnbach, Nikolić, Uglješić, Fákin, Lovšin, Mesesnel, Ilijić in Ferenčak.

T. Hečimović govori o socialnem in kulturnem delu srednješolcev ter naglašava, da v dosedanjih referatih ni našel ničesar konkretnega. Čudi se, da se zbor zadovoljava z nacionalnim osvobojenjem in ne zahteva še socialnega. Lepo je, da se v klerikalni Sloveniji vrše svobodomiselni sestanki, a ti sestanki bi morali biti v resnici svobodomiselni. Pri nas v Hrvatski se zatirajo dijaške organizacije, ustavljeno je naše glasilo in zdaj se nam ne dovoljava izdajati liste, n. pr. v Zagrebu in v Oseku. Razen tega je treba, da protestiramo proti temu, da se zapirajo naši tovariši. En tovariš iz Zagreba (Copic) in eden, ki se je vrnil iz Rusije (Miljuš), sedita že šest mesecev v ječi. Vrhu vsega zahtevamo svobodo pisanja in govorjenja. Ne upamo si izdati almanaha, ker se bojimo cenzure. — V Avstriji smo bili revolucionarji in močni. Omladina je pokazala svoje ogorčenje proti sili. Danes ne smemo delati na socialnem osvobojenju svojega naroda. Nadalje slika ogorčenje naroda nad vlado ter konstatira, da je vsemu temu kriv režim. Dokler se ne odstrani kapitalistična osnovka družbe, toliko časa ne bo narodnega edinstva. Ne potrebujemo vašega sožalja proletarijatu; naše delo je osvobojenje proletarijata in inteligenca je novi proletarijat.

T. Dirnbach prepušča svojo glavno debato t. Hečimoviću, ki jo porabi za to, da prečita

Resolucije

komunističke djačke omladine Hrvatske i Bosne.

I.

Srednješkolsko djaštvo Jugoslavije, okupljeno na svom prvom sastanku nakon ujedinenja, s entuzijazmom pozdravlja oslobodjenje jugoslovenskog naroda izpod višestoljetnog ropstva i njegovo ujedinenje u jednu modernu državu, u kojoj će istom moći razviti sve svoje sposobnosti te se popeti na visoki kulturni i gospodarski nivo. Istovremem osudjuje najodlučnije sve separatističke težnje, raspihivanja, antagonizma i vjerske intolerancije medju istokrvnom braćom ma s koje strane, koje bi dovelo u pogibao narodno jedinstvo, životno pitanje jugoslovenskog naroda.

Omladina, koja se je najviše žrtvovala za ideju ujedinenja, hiljadama po tamnicama gnjila i najviše krvi prolila za oslobodjenje, ima pravo da sudjeluje u izgradnji oslobodjene Jugoslavije. Ona ima pravo da pazi, da krmilo njezine sudbine ne dodje u nepozvane ruke, koje bi mogle da unište, profanišu i okaljaju njihovo djelo. Srednješkolsko djaštvo Jugoslavije zato s ogorčenjem protestira protiv današnjeg mračnog i reakcionarnog vladajućeg režima, čiji predstavnici nisu od naroda postavljeni i u čijim redovima cvate korupcija, pljačka i panama na štetu narodnih masa.* Prosvjeduje protiv progona svojih drugova studenata. Ti naši drugovi dali su svoju najbolju snagu za narodno oslobodjenje i doživjevši ga,

* Pri teh besedah zapuste tovariši iz Sušaka v znak ogorčenja dvorano in se vrnejo šele, ko je t. Hečimović z resolucijami pri kraju.

podjose za jadrnim višim ciljem, naime socialnim oslobodjenjem naroda, što je urodilo progonima sa strane sadanje državne vlasti. Zahtijevamo najodlučnije, da ih se odmah pusti na slobodu.

(Dalje prihodnjič.)

PORUKE UREDNIŠTVA.

Usled poskupljenja tiska moralo se ograničiti „Preporod“ na polovicu namera- vanog izdanja; izlaziće odsad samo na jednom arku (16 str.).

Biće uređivan sličnim načinom kao dosad, samo će odio „Vesnik organizacije“; „Djački vesnik“ biti sadržinom znatno proširen.

O delu „Članci i rasprave“ iscrpljivo se već govorilo u uvodnom članku.

U delu „Beletristika“ biće zastupane najbolje stvari, koje producira naša srednje- školska omladina. Upozoravamo na to naše suradnike: prostor je veoma odmeren, a program revije vrlo opsežan. „Književnost i umetnost“ pružice svoje stupce na raspolaganje ocenama novoizšlih knjiga i revija. Svakako će i ovde urednikovo pero prilično crtati. — Pre svega ocenjivaće omladinske revije, a iza toga i ostale publikacije.

Dački će vesnik donášati vesti o organizacijama akademskim i srednješkolskim u našoj domovini i u inozemstvu. Nadamo se da ćemo time što ćemo s naše strane osvetljivati također davati život i delovanje nejugoslovenskog omladinca, barem ne- koliko direktiva i našim članovima.

„Vesnik organizacije“ donášat će kratke vesti svih mesnih organizacija, te nji- hovih sekcija. Budući je naša revija centralno glasilo celog „Saveza“, to je nužno, da se na taj odio polaže vrlo velika važnost.

Posto ovdašnje tiskare nemaju ćirilice, molimo druge suradnike iz Srbije, da upotrebljavaju latinicu. A uz to molimo, da se dopisi šalju u ekavštini.

Zao nam je da se u ova dva broja nalazi tako malo srpsko-hrvatskih članaka, ali se nadamo, da će nam biti moguće da objavimo više toga.

Uredništvo zaključuje prvim danom svakog meseca; upozoravamo na to svoje suradnike.

PORUKE UPRAVE.

Štrajk tiskarskog radništva u Sloveniji, koji započe dne 12. oktobra, preprečio nam je pravovremenu izdaju prvih dvaju brojeva naše revije.

Izdajemo dvostruki broj za 15. oktobar in 15. novembar.

„Preporod“ će izlaziti do uključivo 15. julija ove školske godine, dakle još u osam brojeva.

Molimo sve poverenike, da nam što prije jave broj stalnih pretplatnika.

Potankosti se o uredništvu i upravi nalaze na prvoj strani.

Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg
knjigarna - trgovina z muzikalijami
Ljubljana, Kongresni trg št. 2

priporoča svojo bogato zalogo šolskih knjig za vse
šole, pedagoških in metodičnih knjig ter raznih učil za
vse učne stroke. Popolna zaloga vseh slovenskih knjig;
ima tudi vedno v zalogi odlična dela francoske, angle-
ške, italijanske in nemške literature. Točno dobavlja
znanstvene in mladinske časopise tu- in inozemstva

I. Bonač, Ljubljana

veletrgovina s papirjem in knjigoveznica
vljudno priporoča veletrgovino
s papirjem in pisarniškimi po-
trebščinami ter moderno ure-
— jeno knjigoveznico —

Modna in športna trgovina

P. Magdič, Ljubljana

Aleksandrova cesta šte. 1

— (nasproti glavne pošte) —

V zalogi vedno zadnje novosti

Fr. P. Zajec, Ljubljana

— izprašan optik —

Stari trg 9 Stari trg 9

Velika zaloga vsakovrstnih očal, ščipal-
nikov, povečal, mikroskopov, daljno-
gledov, toplomerjev, barometrov, risal-
— nih orodij itd. itd. —

Ceniki brezplačno! Ceniki brezplačno!

Parfumerija

Parfumerija

I. C. Kotar, Ljubljana

Wolfova ulica šte. 3

Drogerija

Fotomanufaktura

„SVETLA“

Tehnika – elektrotehnika

Janko Pogačar

centrala Ljubljana Mestni trg 25

Podružnice: Zagreb - Osijek - Beograd

Vsa elektrotehnika

Posebnosti: žarnice, elektro-
medicina, lestenci, armature,
gledališka in kino-razsvetljava

Brzjavni: „SVETLA“ Ljubljana

„SVETLA“